

۲۰۴۹۴۴۲
کتاب

منشور ملل متحد

دوران بین المللی دادگستری

سازمان، تشکیلات، شعبات

حل و فصل، اختلافات

تالیف :

احمد عمادی

سرشناسه: عمادی، احمد، ۱۳۴۹ شهرپور

عنوان قرارداد: ایران، قوانین و احکام

Iran, Laws, etc.

عنوان و نام پدیدآور: منشور ملل متحد: دیوان بین المللی دادگستری،

ساختار، تشکیلات، شعبات، حل و فصل اختلافات / مولف احمد عمادی.

مشخصات نشر: تهران: انتشارات پویا نما، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۱۸۲ ص: مصور.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۹۷-۳۲-۳

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: دیوان بین المللی دادگستری

موضوع: International Court of Justice

موضوع: دادگاه های بین المللی حقوق بشر

موضوع: International human rights courts

موضوع: دایره بین المللی

موضوع: Arbitration (International law)

موضوع: مذاکرات سیاسی

موضوع: Diplomatic negotiations in international disputes

رده بندی کنگ: Z۶۲۷۵

رده بندی دیو: ۳۲۰۸۵۲

شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۳۰۱۱



منشور ملل متحد

دیوان بین المللی دادگستری

ساختار، تشکیلات، شعبات

حل و فصل اختلافات

ناشر: پویانما

مولف: احمد عمادی

ویراستار متون انگلیسی: مهدی عمادی

نوبت چاپ: اول - تابستان ۱۳۹۸

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی و چاپ: کهن

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۹۷-۳۲-۳

قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۷.....	مقدمه:
۸.....	تبیین نظام حقوقی دیوان دادگستری بین المللی:
۱۲.....	مفهوم اختلافات بین المللی
۱۳.....	طرفین اختلافات بین الملل چه کسانی هستند
۱۴.....	ضوابط تشخیص اختلاف سیاسی از حقوق
۱۵.....	حل و فصل اختلافات بین المللی در کشور ها و قاعده آمره
۱۹.....	روش های حل اختلاف
۲۰.....	صلاحیت دیوان بین المللی دادگستری:
۲۱.....	صلاحیت تراجی
۲۲.....	صلاحیت سختی دیوان در آرای توافقی
۲۳.....	دولت ها
۲۴.....	صلاحیت موضوعی دیوان در آرای توافقی
۲۴.....	مبانی صلاحیت توافقی
۲۵.....	صلاحیت اختیاری دیوان
۲۶.....	صلاحیت اجباری دیوان
۲۸.....	صلاحیت مشورتی دیوان
۳۳.....	آراء دیوان بین المللی دادگستری
۳۴.....	انواع آراء دیوان:
۳۴.....	رأی اعلامی دیوان بین المللی دادگستری
۳۵.....	رأی تأسیسی دیوان بین المللی دادگستری
۳۶.....	رأی اجرایی دیوان بین المللی دادگستری
۳۷.....	رأی تفسیری دیوان بین المللی دادگستری
۳۸.....	رأی دستور به مذاکره دیوان بین المللی دادگستری
۳۹.....	اعاده دادرسی در شعبات دیوان بین المللی دادگستری
۳۹.....	ساختار تشکیلات قضایی و اداری دیوان بین المللی دادگستری:
۳۹.....	ترکیب دیوان و نحوه انتخاب قضات:
۴۳.....	شئون قضات در دیوان بین المللی دادگستری:

۴۵	۳- ساختار دیوان بین المللی دادگستری :
۴۷	قضات ویژه دیوان بین المللی دادگستری :
۵۰	قواعد دیوان بین المللی دادگستری :
۵۲	دفتر دادگاه یا دبیر خانه دادگاه دیوان بین المللی دادگستری :
۵۳	وظایف دبیرخانه دیوان بین المللی دادگستری :
۵۳	وظایف و امور مربوط به زبان رسمی دادگاه :
۵۳	وظایف اداری و دبیرخانه‌ای دیوان بین المللی دادگستری :
۵۴	رطابن دیپلماتیک دفتر دادگاه دیوان بین المللی دادگستری :
۶۲	انواع شعب دیوان :
۶۷	منابع فارسی :
۶۸	منابع لاتین :
۶۸	منابع اینترنتی :
۶۸	قوانین و مقررات :
۶۹	ضمیمه

مقدمه:

تاکنون دو دستگاه قضایی، عهده‌دار حل اختلافات بین‌المللی شده‌اند؛ نخست، دیوان دائمی دادگستری بین‌المللی بود که در ۱۹۲۰ (میلادی) توسط جامعه ملل ایجاد و در ۱۸ آوریل ۱۹۴۶ (میلادی) با انحلال جامعه ملل این دیوان هم منحل شد. این دیوان نشست‌های خود را در کاخ صلح لاهه برگزار می‌کرد. دیوان بین‌المللی دادگستری بلافاصله پس از انحلال دیوان دائمی، تأسیس آن شد و هم‌اکنون نیز به کنش خود ادامه می‌دهد. اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری همان اساسنامه دیوان دائمی است و حاکم آنین دادرسی دیوان دائمی هم بدون هیچگونه تغییر اساسی گرفتار شد. در سال‌های بعد، قواعد تازه آنین دادرسی توسط دیوان بین‌المللی دادگستری اتخاذ شده اما اساسنامه دیوان تغییر نکرده است.

دیوان، رکن قضائی اصلی سازمان ملل متحد است (ماده ۹۴ منشور ملل متحد) و در نتیجه همه کشورهای عضو این سازمان به‌طور خودکار، عضو دیوان بین‌المللی دادگستری می‌شوند و حق رجوع به دیوان را دارند.

دیوان بین‌المللی دادگستری شناخته‌شده به دادگاه جهانی رکن قضائی اصلی سازمان ملل متحد است که ستاد آن در کاخ صلح

شهر لاهه در کشور هلند واقع شده‌است. رسیدگی به اختلافات قانونی میان کشورها به این دادگاه سپرده می‌شوند و همچنین ارائه نظر مشورتی در پاسخ به سوالات حقوقی سازمان‌های بین‌المللی، آژانس‌های تخصصی سازمان ملل و مجمع عمومی ملل متحد از وظایف اصلی این دیوان است.

هر سه سال پنج کرسی قضاوت خالی می‌شود و پنج قاضی دیگر با جمع‌قعات اضافه می‌شوند. اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری بخش جدایی‌ناپذیر از منشور ملل متحد است و از اجزای اصلی نظام حقوقی موضوعه بین‌المللی به‌شمار می‌آید.

تبیین نظام حقوقی دیوان دادگستری بین‌المللی:

در راستای اطلاع از ضمانت اجرای آراء دیوان بین‌المللی دادگستری و نقش این دیوان در حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافاتی که در آن مطرح می‌شود، مروری بر موضوع این است که دیوان یکی از ارکان اصلی ملل متحد به‌شمار می‌آید^۱ همچنین بر اساس منشور ملل متحد و اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری که جزء لاینفک آن است، این دیوان رکن اصلی و

^۱ Article 92 Chapter of the UN and Article 1 Statute of the ICJ
<http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4> & <http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=2&p3>

(اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری) [15 Apr 2015] p2 = 1 & p3 = 0 (منشور ملل متحد) ۲۰۱

مهم قضایی این سازمان می باشد. از زمان مطرح شدن اولین پرونده در این دیوان (قضیه تنگه کورفو فیما بین انگلستان و آلبانی)^۱ تا آخرین موضوع مطرح شده در آن تا به امروز (موضوع برداشت بدون مجوز آمریکا از برخی دارایی های ایران و قطع عهدنامه مودت ۱۹۵۵ میلادی میان ایران و ایالات متحده آمریکا)^۲، ضمانت اجرای آراء دیوان بین‌المللی دادگستری همواره مدنظر سازمان ملل متحد و دولت‌های عضو منشور آن بوده است. سازمان قضایی دیوان بین‌المللی دادگستری از جمله موارد قابل توجه در توصیف این دیوان می باشد. در فصل چهارم منشور ملل در مواد ۹۲ تا ۹۶^۳

^۱ Case corfo channel, 22 May 1947 (United Kingdom of great britain and Northern Ireland v. Albania)

^۲ Case certain Iranian Assets, 14 June 2016 (Islamic Republic of Iran v. United States of America)

^۳ ماده ۹۲- دیوان بین‌المللی دادگستری رکن قضایی اصلی ملل متحد خواهد بود. دیوان مزبور بر طبق اساسنامه پیوست که بر مبنای اساسنامه دیوان دائم دادگستری بین‌المللی تنظیم شده و جزء لاینفک این منشور است انجام وظیفه می‌کند.

ماده ۹۳-۱- تمام اعضای ملل متحد به خودی خود قبول‌کنندگان اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری هستند.

۲- هر کشوری که عضو ملل متحد نیست می‌تواند با قبول شرایطی که در هر مورد بر حسب توصیه شورای امنیت توسط مجمع عمومی معین می‌گردد اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری را قبول نماید.

اشاره‌ی کوتاه به جایگاه دیوان بین‌المللی دادگستری در این سازمان شده است ولیکن جهت شناخت سازمان قضایی دیوان بین‌المللی دادگستری باید به مواد ۲ تا ۳۳ اساسنامه و نیز ۱ تا ۱۸ قواعد داخلی دیوان (آیین دادرسی)^۱ مراجعه نمود. در اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری، با اشاره به سازمان و تشکیلات این دیوان در فصل اول، مأموریت آن را حل و فصل

ماده ۱-۹۴- هر ملل متحد متعهد است در هر دعوائی که او طرف آن است از تصمیم دیوان تبعیت نماید.

۲- هرگاه طرف دعوائی از انجام تعهداتی که بر حسب رای دیوان برعهده او گذارده شده است تخلف کند طرف دیگر، می‌تواند به شورای امنیت رجوع نماید و شورای مزبور ممکن است در صورتیکه ضروری تشخیص دهد، توصیه‌هایی نموده یا برای اجرای رای دیوان تصمیم به اقداماتی بگیرد.

ماده ۹۵- هیچیک از مقررات این منشور مانع از آنکه ملل متحد نخواهد شد که حل اختلافات خود را به موجب قراردادهای موجود یا قراردهای که در آینده منعقد خواهد گردید به سایر دادگاهها واگذار نمایند.

ماده ۱-۹۶- مجمع عمومی یا شورای امنیت می‌تواند درباره هر مسئله حقوقی از دیوان بین‌المللی دادگستری درخواست نظر مشورتی بنماید.

۲- سایر ارکان ملل متحد و موسسات تخصصی که ممکن است احیاناً چنین مجازهای از مجمع عمومی تحصیل کرده باشند نیز می‌توانند نظر مشورتی دادگاه را در مورد مسائل حقوقی مطروحه در حدود فعالیت‌هایشان بخواهند.

¹ Rules of Court

<http://www.icj-cij.org/documents/index.php?pl=4&p2=3&p3>

اختلافات مرجوعه مطابق حقوق بین‌الملل می‌داند»^۱. همچنین قضاات بین‌المللی حاضر در دیوان، به عنوان عالی‌ترین مقام، نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. «قاضی بین‌المللی، حقوقدانی است که جزئی از یک مرجع قضایی می‌باشد. این مرجع قضایی باید توسط یک موافقتنامه بین‌المللی ایجاد شود»^۲. مجمع عموم و شورای امنیت هر یک به طور مستقل و تحت شرایط خاصی اعضای دیوان را انتخاب می‌نمایند. به هنگام رسیدگی به امور و از جمله پرونده‌ها در دیوان بین‌المللی دادگستری هیأت عمومی قضات نقش برجسته‌ای را ایفا می‌نماید. "قاضی" به معنای عضو دیوان و قاضی اختصاصی دیوان است؛ که جهت رسیدگی به یک قضیه خاص می‌تواند وارد هیأت قضات شود. در مواد ۷ تا ۱۱ آیین دادرسی دیوان شرایط حضور قاضی اختصاصی در جلسات، مسأله‌ها و در مواد ۳۰ تا ۳۷ آیین دادرسی نیز به فرآیند انتخاب آن اشاره شده است.^۳ مطالب متنوعی در تبیین نظام حقوقی دیوان بین

^۱ Article 38 Statute of the International Court of Justice

^۲ منصف عدیر و دیگران، روش کار قاضی بین‌المللی، ترجمه محمد حسین رضایی قوام آبادی، شکوفه ریاحی و مهتاب باقری، چاپ دوم، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۲، ص ۲۹

^۳ سهیلا کوشا، قواعد حاکم بر نحوه عملکرد دیوان بین‌المللی دادگستری، چاپ اول، تهران، انتشارات جاودانه جنگل، ۱۳۹۳، صص ۱۹-۱۹

المللی دادگستری قابل توصیف بوده که با توجه به عنوان این پژوهش، به مباحثی پیرامون صلاحیت و تصمیمات صادره از دیوان بین‌المللی دادگستری و نیز شعبات دیوان پرداخته خواهد شد. لیکن در ابتدا مفهوم اختلافات بین‌المللی و آثار آن تبیین و مورد بررسی و تبیین قرار خواهد گرفت.

مفهوم اختلافات بین‌المللی

عدم توافق بر سر یک حکم یا یک موضوع است که میتوان به اختلاف یک حکم یا موضوع یا اختلاف دیدگاه تفسیر نمود و از طرفی دیگر از تعارض منافع میان طرفین صحبت کرده است.

اختلافات بین‌المللی چند نوع است :

الف) اختلافات حقوقی: همان ضرر که در تعریف دیوان بین‌الملل آمده است اختلاف یا دعوا بر سر تأیید یا ردّ ادعای یک حق در ردیف احترام حقوقی است مثل اختلاف در اجرای یک حق که بطور مشخص میثاق جامعه ملل در بند دوم ماده ۱۳ اساس نامه دیوان بین‌المللی دادگستری در بند ۲ ماده ۳۶ اساسنامه فهرستی از اختلافات حقوقی را آورده است.

ب) اختلاف سیاسی - تعارض منافعی که بین دو تابع حقوق بین‌الملل در خصوص تغییر یا اصلاح حق موجود بروز می‌کند.